

Popis kriminality (stav, struktura, dynamika)

Kriminologie (BSSb1166), 7. 10. 2024

Vendula Divišová, FSS MU
vendula.divisova@mail.muni.cz

Cíle přednášky

- seznámit se základními pojmy popisujícími kriminalitu (na příkladu stavu kriminality v ČR)
- představit potíže spojené s vytvářením a interpretováním kriminálních statistik
- pochopit hlavní faktory spojené s vnímáním kriminality a její kontroly ze strany veřejnosti

Rozsah kriminality

– počet trestných činů na určitém území za určité období

– udává se v absolutních číslech

2023 - v ČR registrováno 181 417 skutků (- 574 skutků - 0,3 %)

– možné započíst i činy jinak trestné (osoba není trestně odpovědná)

– neodráží demografické vlivy! (zj. počet obyvatel žijících na daném území)

druh kriminality	2022	2023	rozdíl	rozdíl v %
celková kriminalita	181 991	181 417	-574	-0,3
násilné činy	13 180	13 115	-65	-0,5
<i>vraždy</i>	150	159	9	6,0
mravnostní činy	3 290	3 201	-89	-2,7
majetková kriminalita	100 183	100 300	117	0,1
<i>krádeže vloupáním</i>	33 750	30 986	-2 764	-8,2
<i>krádeže prosté</i>	34 404	35 075	671	2,0
<i>ostatní majetkové činy</i>	32 029	34 239	2 210	6,9
ostatní kriminalita	27 874	28 357	483	1,7
zbývající kriminalita	23 736	23 585	-151	-0,6
hospodářské činy	13 637	12 765	-872	-6,4
váleč. a protiúst. činy	13	19	6	46,2
neustanovená tr.-pr. kvalif.	78	75	-3	-3,8

Rozsah kriminality

Kriminalita 2017–2023

Statistika TČ Městské ředitelství policie Brno (2017–2023)

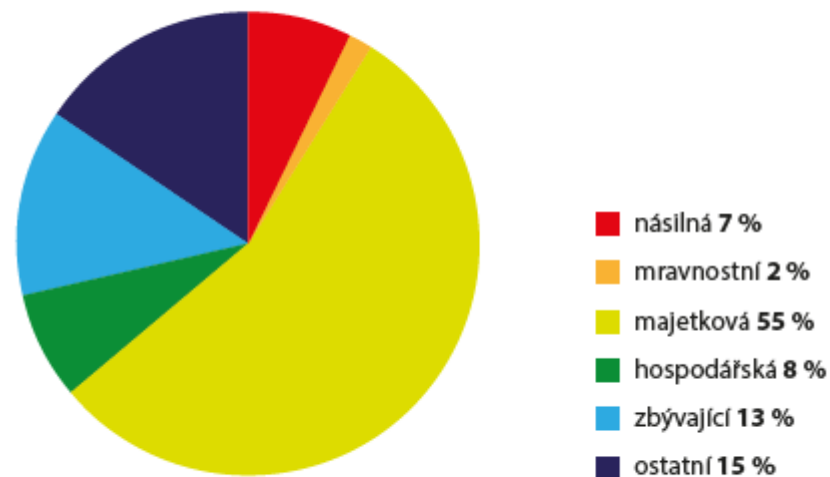
Rok	Druh kriminality							Celkem
	Obecná kriminalita				Jiná kriminality			
	Násilná	Mravnostní	Majetková	Ostatní	Hospodářská	Vojenské TČ	Zbývající	
2017	544	79	6 590	1 080	1 236	0	862	10 391
2018	580	140	6 483	891	1 417	1	859	10 371
2019	618	145	6 368	1 050	1 534	0	930	10 645
2020	505	125	5 331	898	1 233	1	907	9 000
2021	490	133	5 358	829	680	0	714	8 204
2022	499	151	6 583	931	669	0	744	9 577
2023	596	122	5 887	951	662	1	700	8 919

Struktura kriminality

- nestrukturovaná data - riziko zvýšených obav občanů
- poskytuje občanům objektivnější obrázek (strach z tzv. indexových zločinů)
- kvalitativní prvek hodnocení stavu kriminality
- nejčastější členění:

- druh trestné činnosti
- osoba pachatele či oběti
- územní rozložení

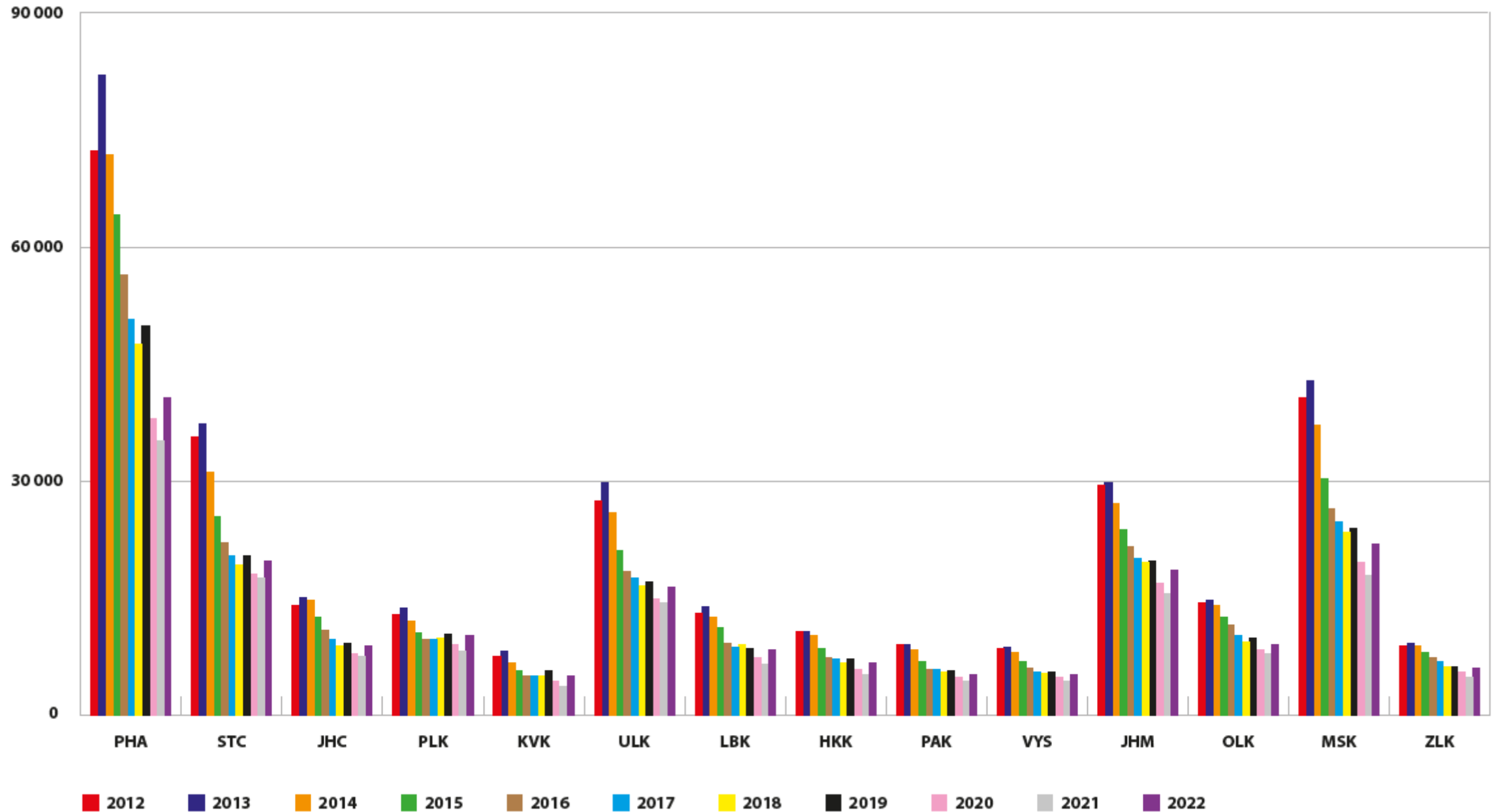
Graf 5: Struktura kriminality¹⁷ v ČR v roce 2022

Pramen: Statistické přehledy kriminality Policie ČR.

Graf 10: Trestná činnosť v jednotlivých územných celkoch ČR v letech 2012 až 2022

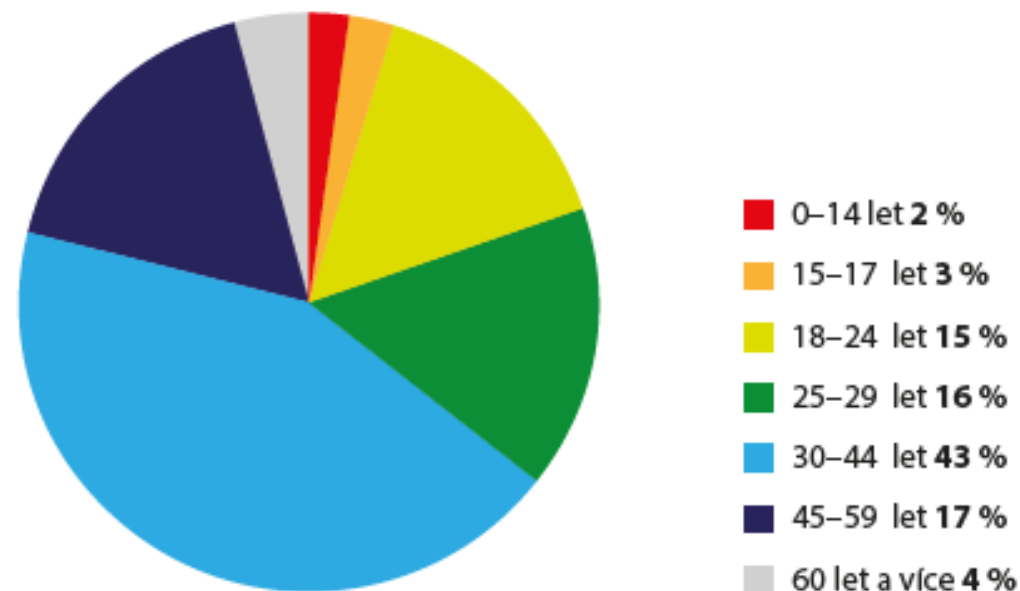
Pramen: Statistické přehledy kriminality Policie ČR, podklady Policejního prezídia ČR, odbor věcných gescí a statistik.

Struktura kriminality

Dle charakteristik pachatele (2022 - stíháno a vyšetřováno 75 474 osob)

- recidivisté - téměř 42,6 % pachatelů (cca 50,2 % objasněných TČ)
- cizinci - 10,5 % (6 434 osob, zj. Slovensko, Ukrajina, Moldavská republika)
- muži - 83,6 % x ženy - 16 %
- věk (viz graf - rok 2022)

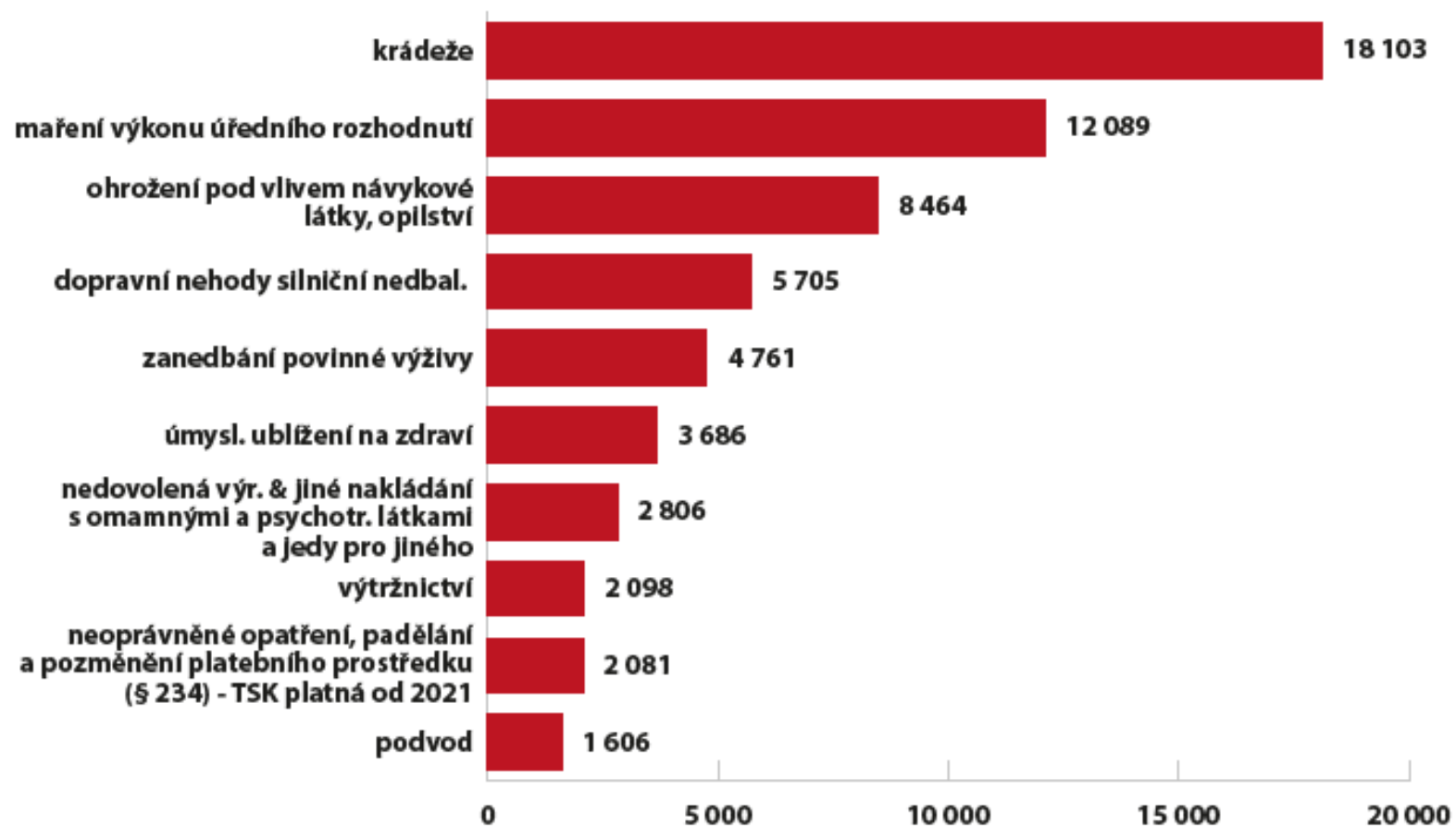
Graf 15: Věková struktura známých pachatelů v ČR v roce 2022 v %

Pramen: podklady Policejního prezidia ČR, odbor věcných gescí a statistik.

Struktura kriminality

Graf 12 Deset nejčastěji se vyskytujících trestných činů za rok 2022 dle počtu pachatelů stíhaných Policií ČR

Pramen: podklady Policejního prezidia ČR, odbor věcných gescí a statistik.

Úroveň (intenzita) kriminality

- relativní velikost výskytu kriminality = rozsah poměřený četností možných nositelů jevu
- vyjádření v indexu na určitý počet obyvatel (obvykle 10 000 nebo 100 000 obyvatel)
 - tzv. čistý index - osoby starší 15 let
 - tzv. hrubý index - všechny osoby (i trestně neodpovědné)

$$\text{Index kriminality} = \frac{\text{Počet trestných činů}}{\text{Počet obyvatel na daném území}} \times 100\,000$$

- vypočteno ve vztahu k obyvatelům bydlícím na daném území, ale nezapočítává jiné osoby na daném území se pohybující (cizince...)

Úroveň (intenzita) kriminality

Tabulka 9: Index kriminality podle krajů

	Trestné činy evidované policí	Počet obyvatel k 1. 1. 2023	Trestné činy na 1 000 obyvatel	Pořadí podle zamořenosti území kriminalitou
Česká republika	181 991	10 827 529	16,81	–
Praha ²⁸	40 704	1 357 326	29,99	1.
Ústecký kraj	16 365	812 337	20,15	2.
Liberecký kraj	8 399	449 177	18,70	3.
Moravskoslezský kraj	21 884	1 189 674	18,39	4.
Plzeňský kraj	10 207	605 388	16,86	5.
Karlovarský kraj	4 939	293 595	16,82	6.
Jihomoravský kraj	18 579	1 217 200	15,26	7.
Olomoucký kraj	9 114	631 802	14,43	8.
Středočeský kraj	19 775	1 439 391	13,74	9.
Jihočeský kraj	8 916	652 303	13,67	10.
Královéhradecký kraj	6 659	555 267	11,99	11.
Zlínský kraj	5 980	580 531	10,30	12.
Vysočina	5 240	514 777	10,18	13.
Pardubický kraj	5 230	528 761	9,89	14.

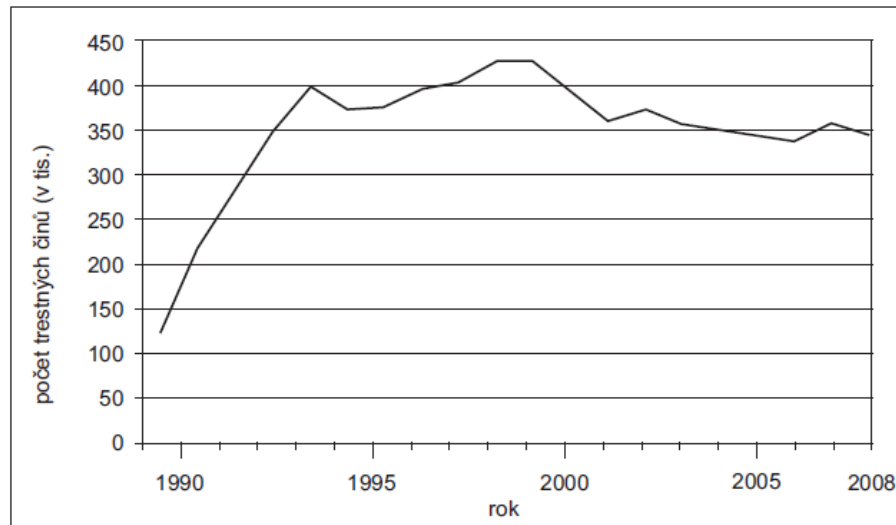
Pramen: Ročenka ČSÚ <https://www.czso.cz/csu/czso/pocet-obyvatel-v-obcich-k-112023>, podklady Policejního prezídia ČR, odbor věcných gescí a statistik.

Dynamika kriminality

- kriminalita jako proces
- vývoj kriminality či jejích složek v určitém časovém intervalu
 - tendence / trend kriminality
- vyjádřena v absolutních číslech či indexu

Vývoj kriminality v ČR

- konec 80. let - kolem 120 000 TČ ročně
- 1999 - maximum 426 626 skutků
- následuje postupný pokles

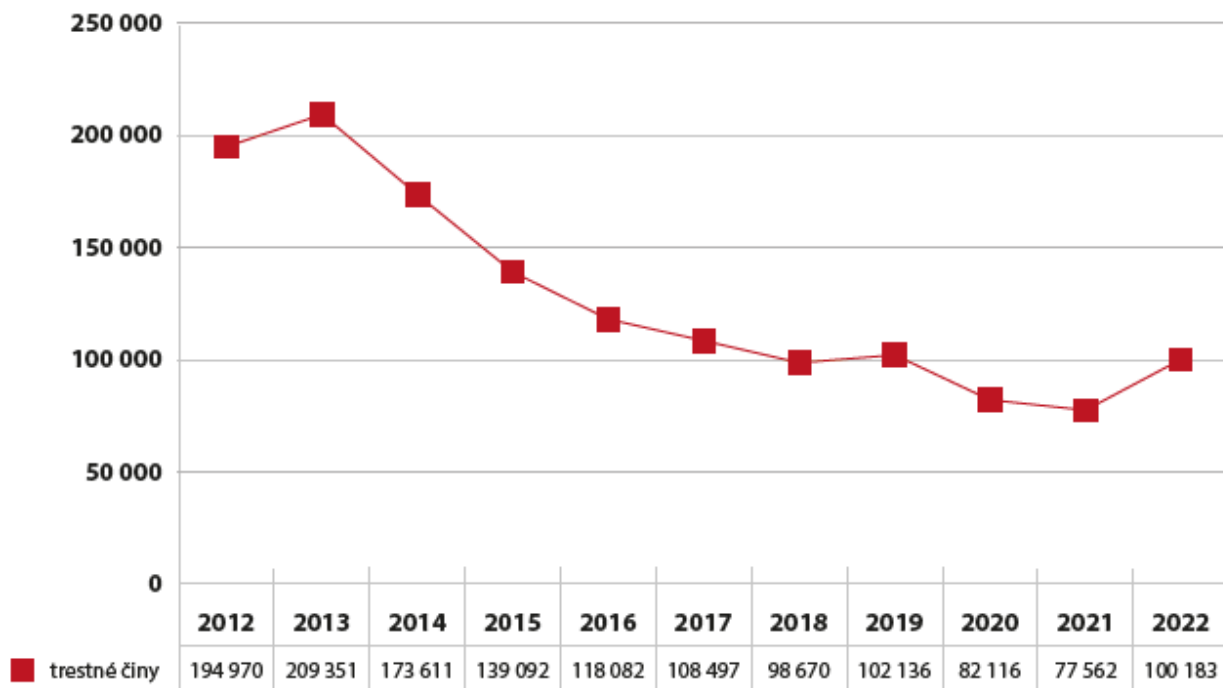

Graf 3 Vývoj kriminality v České republice v letech 1989–2008
(Zdroj: Policejní prezidium ČR)

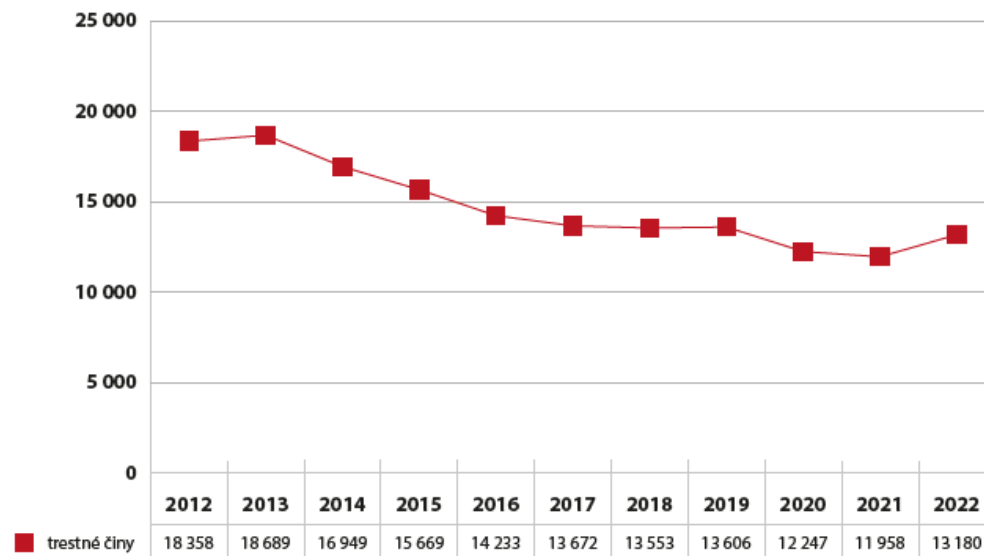
Dynamika kriminality

Majetková trestná činnost v letech 2012–2022 (dle dělení Policie ČR)

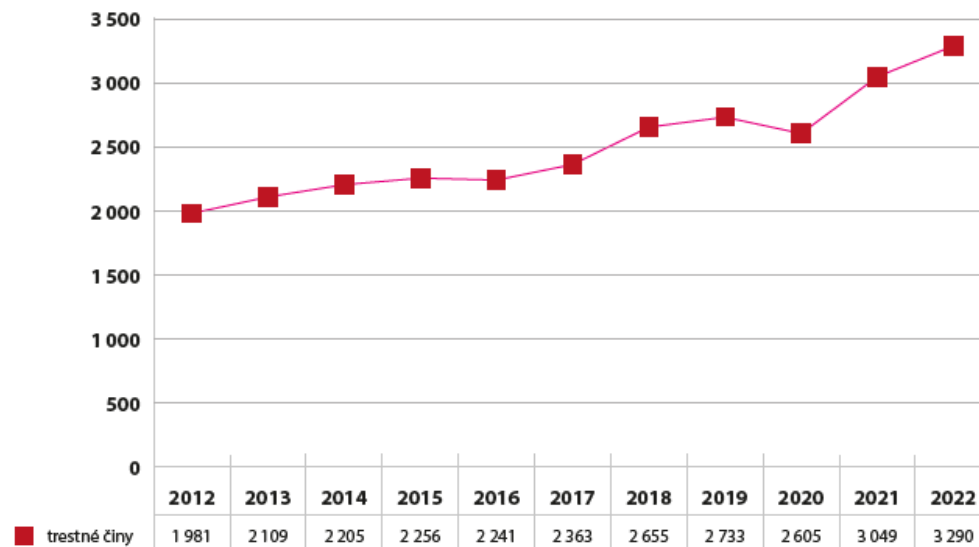

krádež - škoda nikoli nepatrná - zvýšení na 10 000 Kč (říjen 2020)

Násilná trestná činnost v letech 2011–2022 (dle dělení Policie ČR)

Mravnostní trestná činnost v letech 2012–2022 (dle dělení Policie ČR)

Tíže kriminality

- umožňuje postihnout závažnost skutků
- stanovuje podíl závažné kriminality a podíl ostatní kriminality dle různých kritérií:
 - výše trestních sazeb
 - výše uložených trestů
 - výše způsobené škody
 - dokonané TČ x pokusy

Kriminalita stoupá, ale není důvod k panice

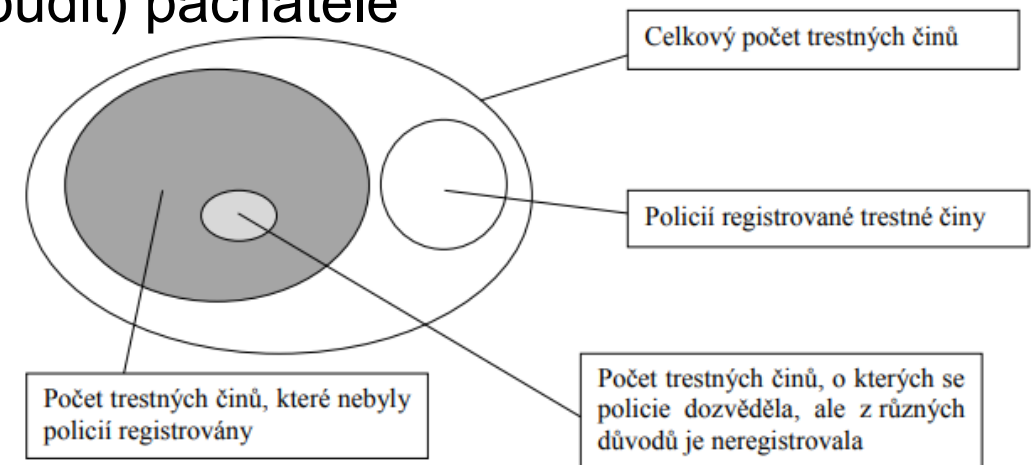

Míra objasnění

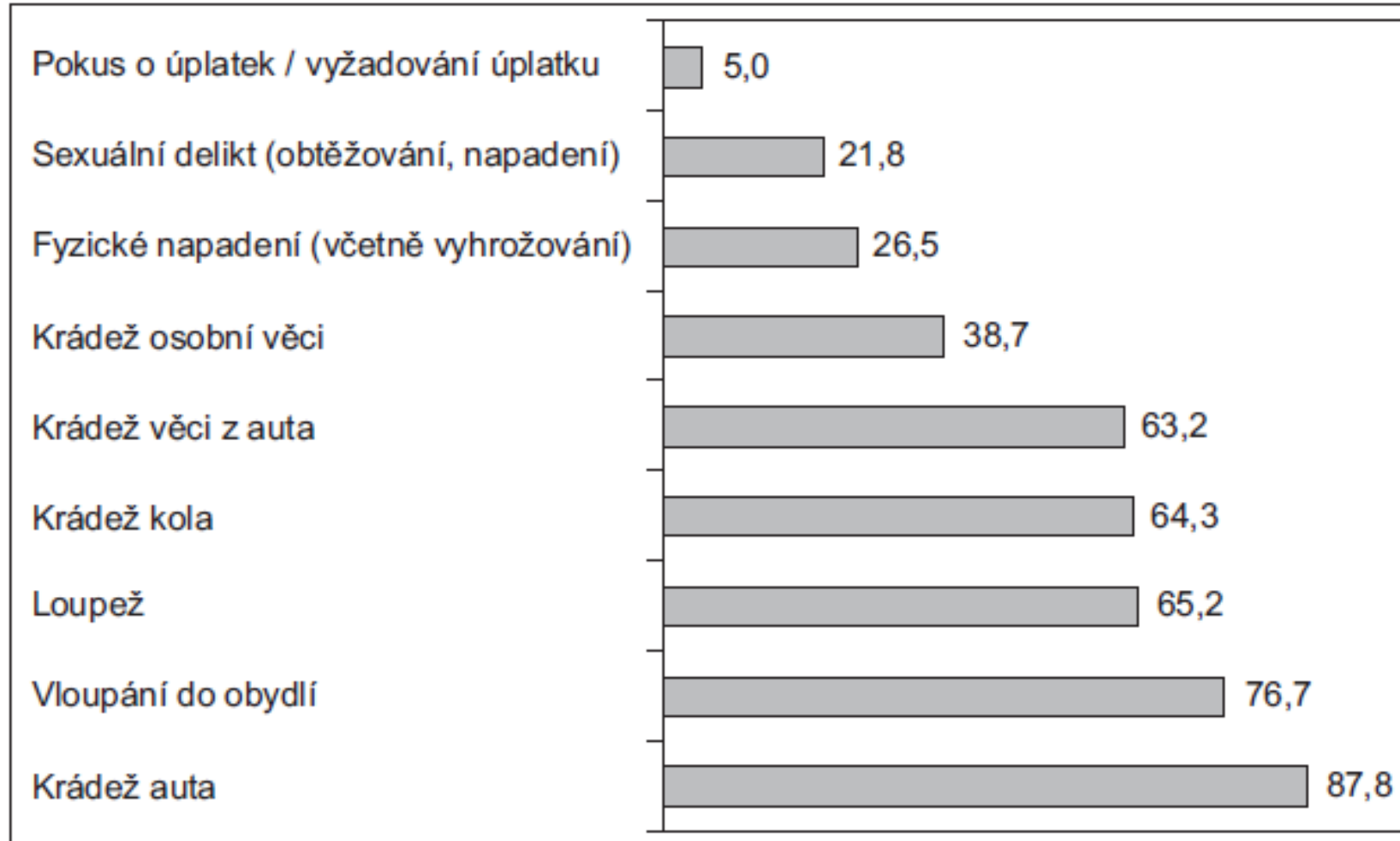
- objasněný skutek = byl zjištěn (a vykázán) alespoň jeden známý pachatel
- její výše signalizuje veřejnosti i pachatelům, zda se kriminalita vyplatí a má dopad na důvěru v OČTŘ
- stoupá s rostoucí závažností TČ
- podmíněna lokalitou - menší objasněnost ve větších a hustěji zabydlených městech/oblastech
- 2023 - míra objasněnosti kriminality v ČR - 45,8 %
 - majetková kriminalita (2023 - 28,2 %)
 - násilná kriminalita (2023 - 63 %, z toho vraždy - 87,4 %)

Skutečná x registrovaná x latentní kriminalita

- **skutečná** kriminalita - všechny reálně spáchané TČ
- **registrovaná** (zjevná) kriminalita - zjištěna policejními orgány
- **latentní** (skrytá kriminalita) - rozdíl mezi skutečnou a registrovanou kriminalitou
 - přirozená latence - kriminalita, o které se OČTŘ nedozvěděly („černá čísla“)
 - umělá latence - činy OČTŘ neregistrují/zatají
 - „šedá čísla“ – nepodařilo se vypátrat (nebo odsoudit) pachatele
- latentní kriminalita relativizuje všechny dostupné údaje o stavu, struktuře a dynamice kriminality!
- ***Jaké jsou příčiny latentní kriminality?***

Skutečná x registrovaná x latentní kriminalita

Graf 5 Ohlášení deliktu policii podle typu trestné činnosti (oběti v %)
(Zdroj: Martinková, 2007)

Skutečná x registrovaná x latentní kriminalita

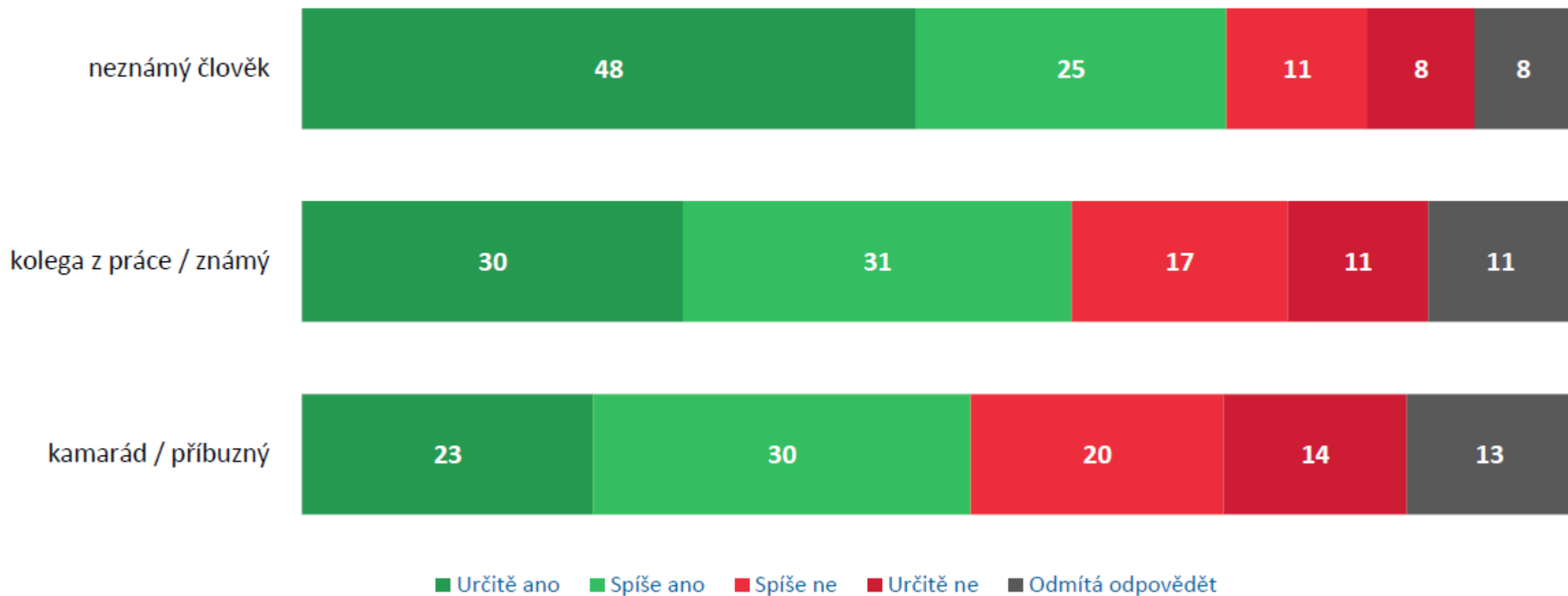
- 45 % obětí nevěřilo, že policie případ vyřeší,
- 34 % nepovažovalo škodu či zranění za závažné,
- 32 % nemělo chuť vynaložit námahu spojenou s oznámením skutku,
- 25 % se rozhodlo čín neoznámit, neboť již mělo negativní zkušenost z minulosti,
- 11 % nemohlo uplatnit škodu, neboť nebylo pojištěno,
- 10 % vyřešilo celou událost samo,
- 9 % mělo moc práce a bylo jim líto ztraceného času,
- 8 % se obávalo pomsty pachatele,
- 4 % odhalila čín až za příliš dlouhou dobu,
- 2 % se styděla,
- 1 % uvedlo, že pachatel byl zadržen přímo při činu,
- 1 % požádalo o radu či pomoc jinde než na policii.

**Trestnou činnost
nenahlásilo až 60 %
poškozených z
následujících příčin**

Šetření Institutu pro kriminologii a sociální prevenci (viz Večerka et al., 2007)

Skutečná x registrovaná x latentní kriminalita

Ochota oznámit krádež z dobročinné sbírky (10 000 Kč), pokud je pachatelem...
(MEDIAN 2017)

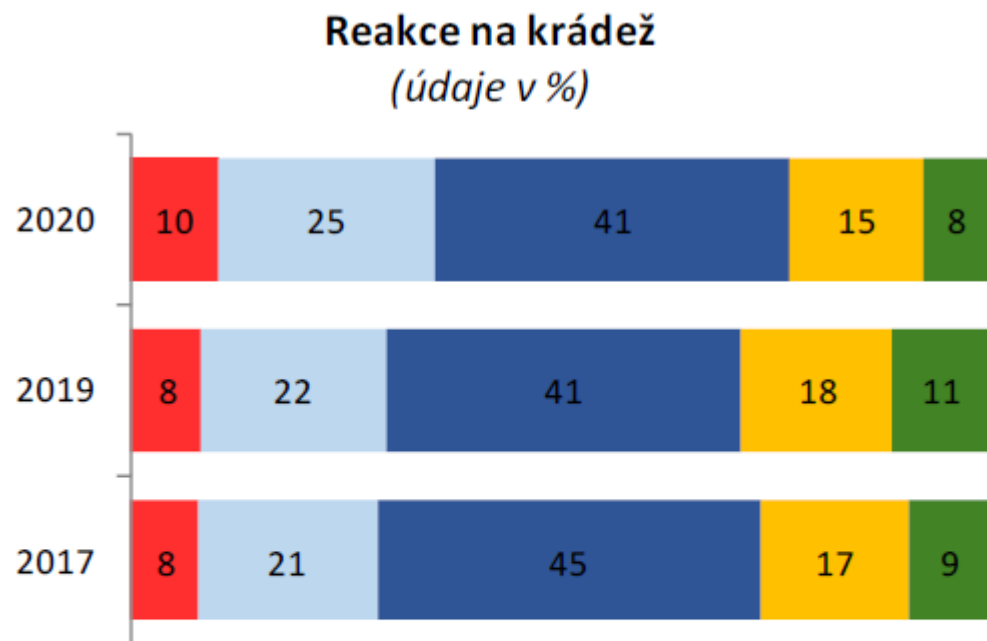
Skutečná x registrovaná x latentní kriminalita

Důvody, proč by krádež na policii lidé neohlásili (MEDIAN 2017)

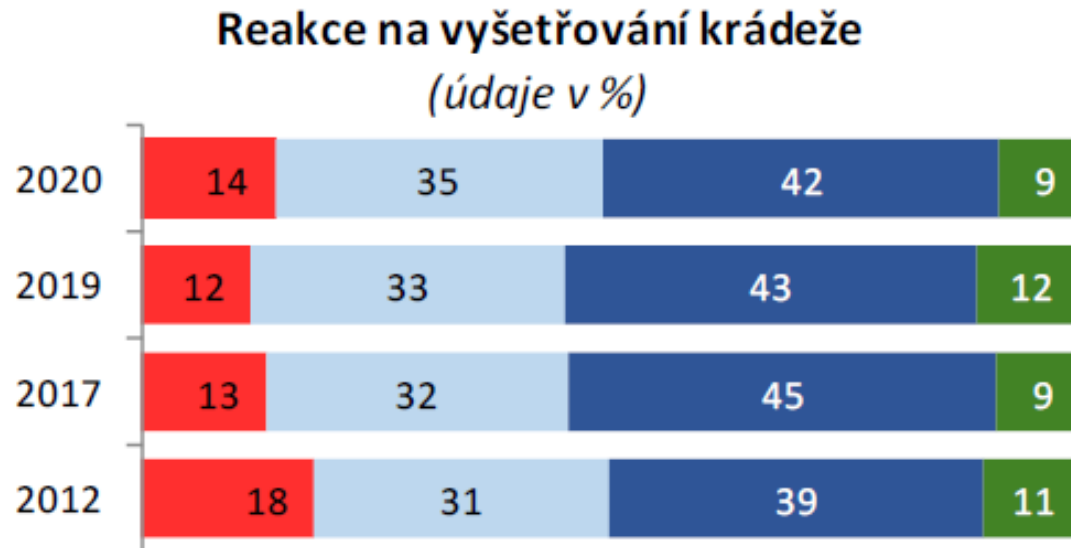

Skutečná x registrovaná x latentní kriminalita

Reakce na krádež (která se vás bezprostředně netýká) a vyšetřování (MVČR, 2020)

- nebudu si toho všimnout
- anonymně zavolám linku 158
- zavolám linku 158 s představením
- křikem upozornit okolí
- pokusím se pachatele zadržet

- nejsem ochoten svědčit
- je ochoten anonymně svědčit
- je ochoten svědčit
- sám nabídne policii svědectví

Faktory zkreslující kriminální statistiky

- demografické vlivy
- kriminalizace / dekriminalizace (rozšíření trestní odpovědnosti)
- změna v pojetí minimální škody (např. škoda nikoli nepatrná)
- změny v trestní politice
- způsob statistického vykazování
- chyby ve statistickém vykazování
- časová prodleva mezi spácháním TČ a jeho vykázáním

Jak odhadovat rozsah skutečné kriminality?

- **výzkum informátorů** - dotazníkové šetření osob, které se dozvěděly o TČ jiné osoby
- **self-reportové studie** - dotazování respondentů, jakého jednání ze seznamu kriminálního / deviantního chování se ve vymezeném období dopustili
 - většina osob se za svého života dopustí protiprávního jednání (příslušníci všech sociálních vrstev!)
 - obtížné zachytit závažné formy kriminality
- **viktimologické studie** - dotazování respondentů, zda byli v určitém období obětí trestné činnosti (zda a proč ne/ohlásili TČ)
 - důraz na obecnou kriminalitu
 - přehlížena kriminalita bez přímých obětí
- další metody (expertní šetření, zúčastněné pozorování...)

podíl občanů zasažených
TČ každoročně 24-25 %

Příklad self-reportové studie

- projekt BRIZOLIT - „Bezpečnostní rizika sociálně vyloučených lokalit: Vytváření znalostí a nástrojů pro management a prevenci kriminality“,
- publikováno v Toušek a kol. 2018. *Labyrintem zločinu a chudoby: Kriminalita a viktimizace v sociálně vyloučených lokalitách*)

Tab.128: Překročení zákona dle kategorií self-report kriminality (SVL a NESVL)¹⁰⁷

	SVL		NESVL	
	abs.	%	abs.	%
Krádež prostá	126	22,1	12	14,0
Fyzické napadení, ublížení na zdraví	115	20,2	21	24,4
Podvod	45	7,9	1	1,2
Vloupání	36	6,3	3	3,5
Krádež věcí z vozidla	32	5,6	3	3,5
Řízení vozidla pod vlivem, zavinění nehody	25	4,4	12	14,0
Prodej, distribuce, přechovávání drog	23	4,0	4	4,7
Poškození cizího majetku	18	3,2	3	3,5
Loupežné přepadení	17	3,0	0	0,0
Krádež vozidla	11	1,9	4	4,7
Vyhrožování násilím	11	1,9	1	1,2
Krádež kola	9	1,6	0	0,0
Násilí z nenávisi	9	1,6	2	2,3
Zanedbání povinné péče	7	1,2	1	1,2
Neplacení alimentů	6	1,1	1	1,2
Napadení veřejného činitele	3	0,5	1	1,2
Sexuální násilí	3	0,5	1	1,2
Obchodování s lidmi	2	0,4	0	0,0
Lichva	1	0,2	0	0,0
Jiné, nespecifikováno	16	2,8	4	4,7
Odmítl/a odpovědět	54	9,5	12	14,0
Celkem	569	100,0	86	100,0

Média a strach ze zločinu

- vnímání kriminality zásadně ovlivňuje referování médií
- kriminální zpravodajství v centru zájmu pozornosti
- primárním cílem médií upoutat pozornost čtenářů
- média disproporčně referují o násilné kriminalitě (viz např. Ditton a Duffy, 1983)
- hlavní charakteristiky referování (Tomášek, 2010)
 - zjednodušování, boj dobra se zlem
 - pachatel jako patologický
 - posedlost rizikem, nebezpečím
 - násilí a sex
 - celebrity (v pozicích oběti i pachatele)
 - prostorová a kulturní blízkost
 - děti a mládež
 - vizuální obrazy

BIAS IN THE NEWSPAPER REPORTING OF CRIME NEWS

JASON DITTON* and JAMES DUFFY† (*Glasgow*)

MEMBERS of the general public pay for crime in two different ways. As victims they suffer the direct consequences, and as tax-payers and rate-payers they finance the police, courts and prisons to control it. For both these reasons it seems that the general public has a right to know on what, and how successfully, their money is spent. However, the responsibility for informing them rests almost exclusively with a competitive and commercial press. Indeed, it has been noted by Hauge (1965) that "the near monopoly of the daily press as a source of crime news therefore presumably makes it an important influence on public opinion on the subject of crime" (p. 148). Accordingly, it is important to monitor regularly the newspaper coverage of crime to assess whether or not the overall picture of crime which newspapers collectively produce is informative and balanced.

Vnímání kriminality

- souvislost mezi vnímáním kriminality a konzumací médií (množství času, typ zpravodajství)
- vliv zejména na vnímání kriminality na úrovni ČR (x místo bydliště)
- přeceňování podílu násilných zločinů na celkové kriminalitě
- obecně přeceňování závažnosti a rozsahu kriminality
- časté hodnocení trestání jako příliš mírného
- typicky negativní hodnocení a malá důvěra OČTŘ

- pozn.: pozor na metodologii výzkumů!
(např. mýtus o punitivních náladách občanů)

Exkluzivní průzkum: Češi chtějí tvrdší tresty, popravili by i nevinného

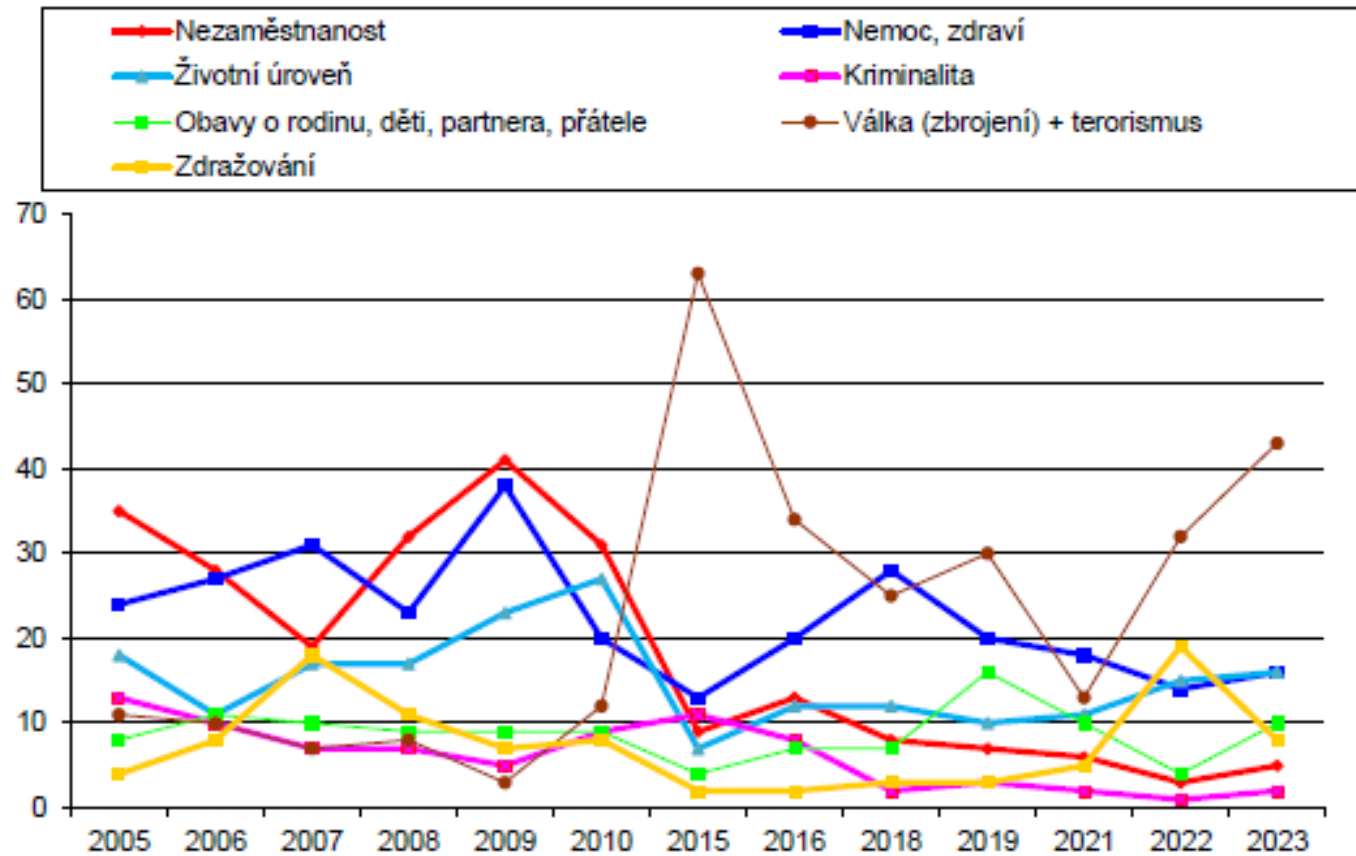
SERIÁL 6. března 2017 7:19

Lidé se v Česku cítí bezpečně, přesto volají po tvrdších trestech. Pro velkou část Čechů je přijatelnější popravit čtyři vrahy a omylem i jednoho nevinného než neodsoudit nikoho. Oproti realitě až čtyřikrát nadhodnocují, kolik trestných činů páchají cizinci. Vyplývá to z exkluzivního průzkumu agentury Median pro iDNES.cz, kterým startuje seriál Zločin a trest.

Vnímání kriminality (aktuální výzkumy)

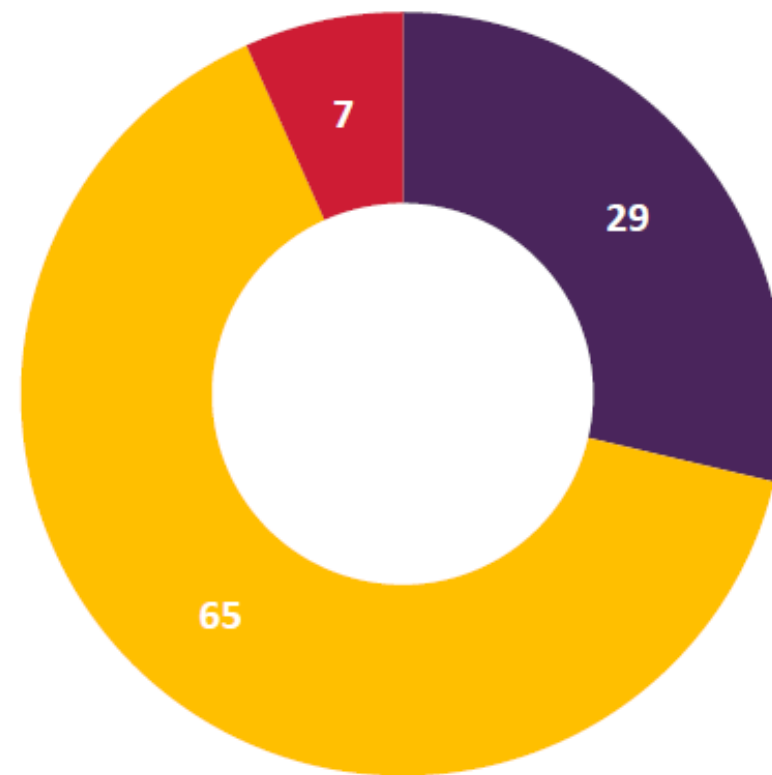
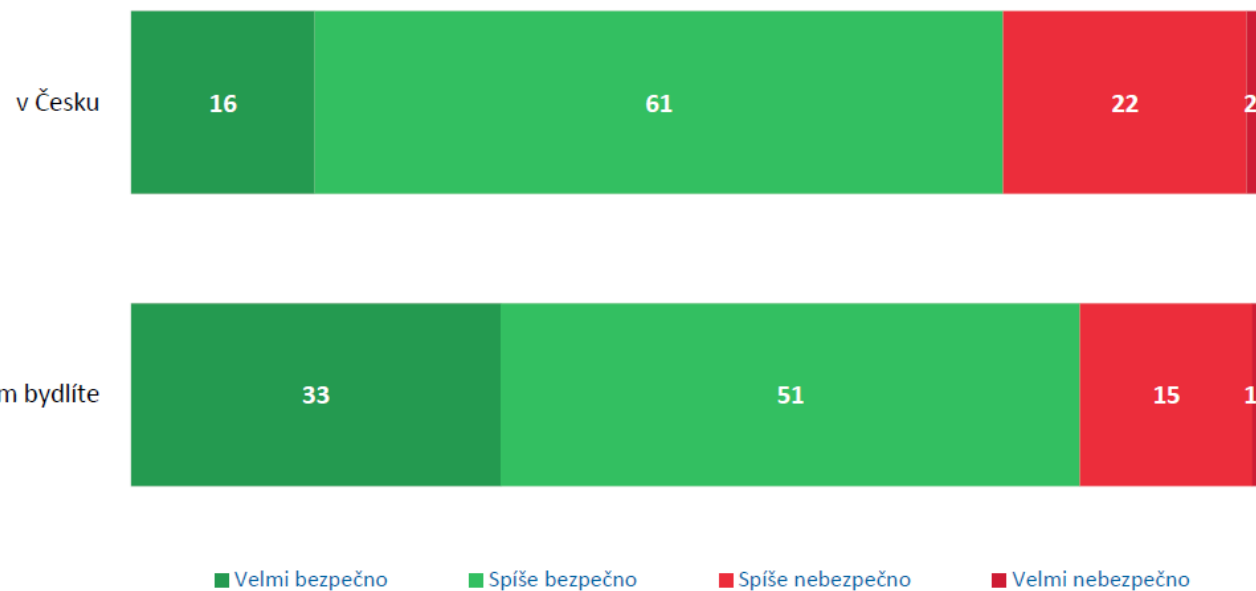
– Z čeho má veřejnost obavy (CVVM, 2024)

Graf 2: Z čeho máte obavy? (časové srovnání v %)

Vnímání kriminality (aktuální výzkumy)

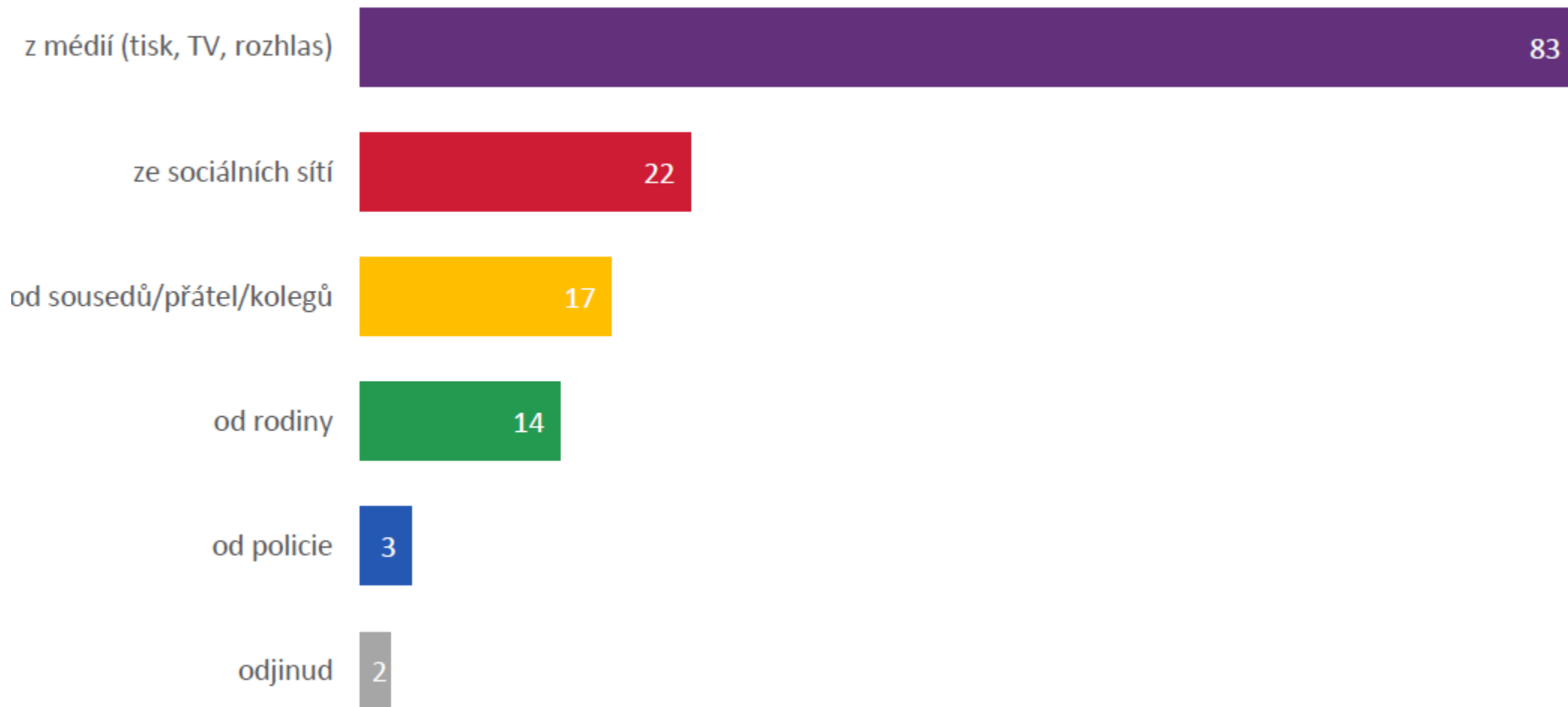
– Vnímaná bezpečnost v ČR a v místě bydliště (MEDIAN 2017)

- bezpečnost v ČR horší než v obci bydliště
- bezpečnost stejná v bydlišti i v ČR
- bezpečnost v obci horší než v ČR

Vnímání kriminality (aktuální výzkumy)

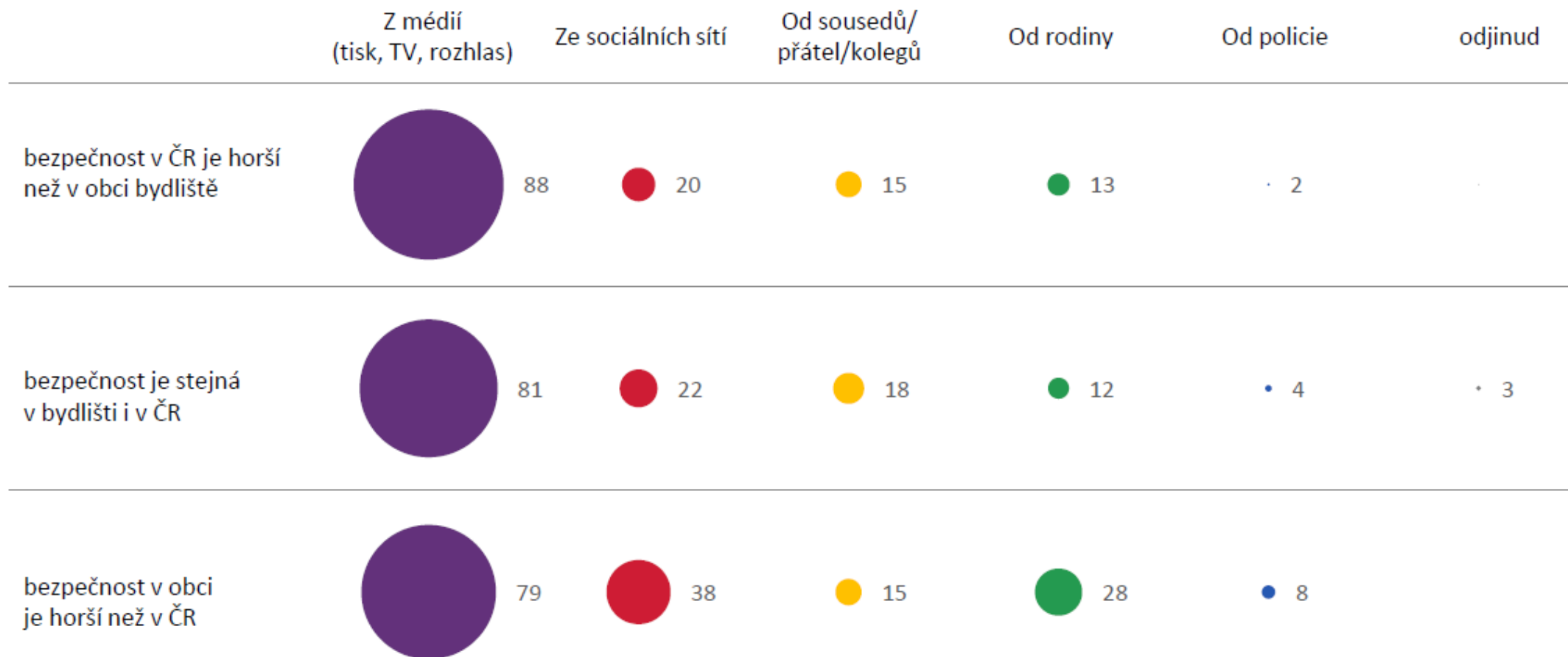
– Zdroje informací o trestných činech (MEDIAN 2017)

Vnímání kriminality (aktuální výzkumy)

– Zdroje o trestných činech podle vnímané bezpečnosti v ČR a v obci (MEDIAN 2017)

Z jakých zdrojů se o trestných činech nejčastěji dozvídáte?

Vnímání kriminality (aktuální výzkumy)

– Pocit bezpečí (CVVM 2023)

Tab. 2: Pocit bezpečí v ČR celkově (v %)³

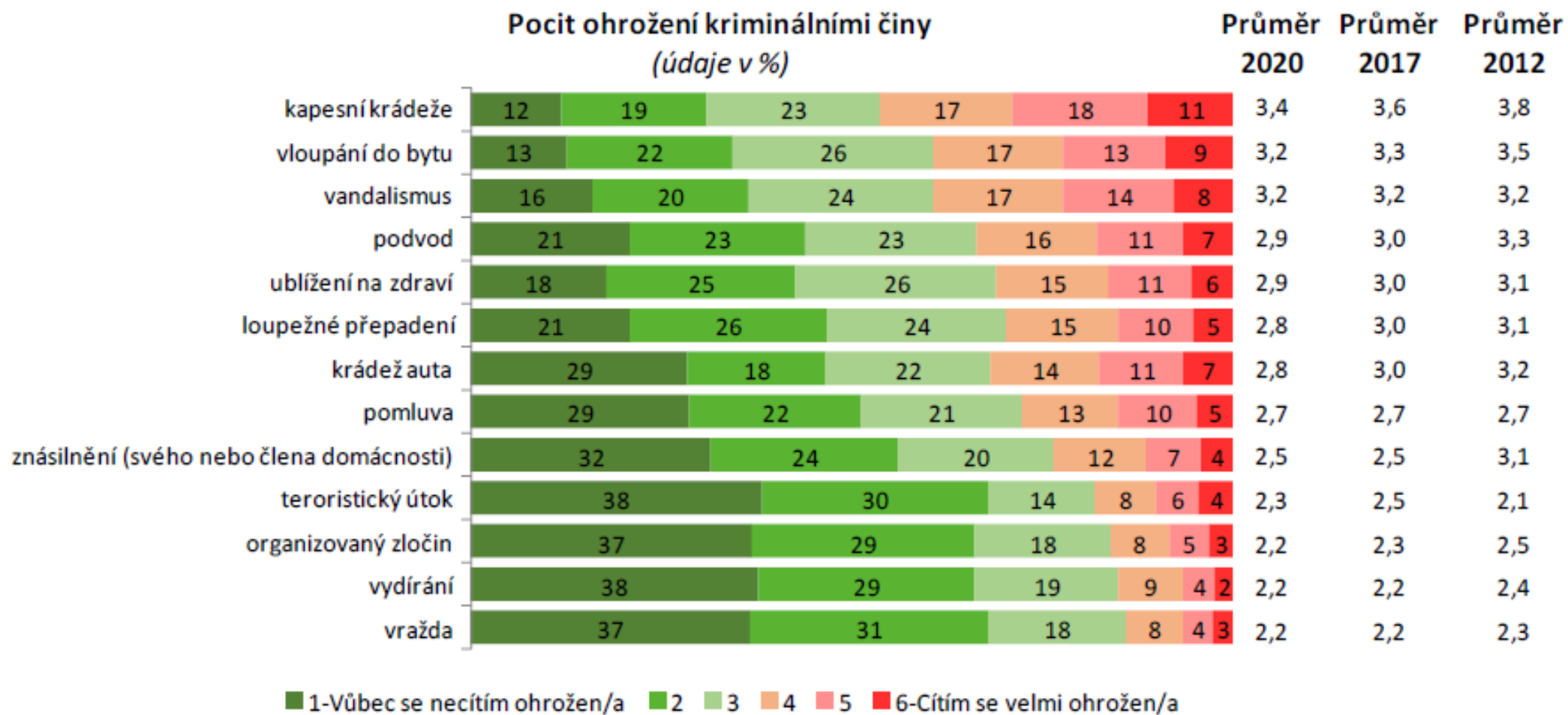
	6/02	10/04	12/06	12/08	12/10	2/12	11/13	11/14	12/15	12/17	11/18	11/19	6/21	11/22	11/23
Rozhodně ano	4	6	8	8	10	14	13	13	11	21	21	25	23	23	24
Spíše ano	41	49	57	60	58	60	60	58	65	64	64	62	62	57	58
Spíše ne	35	34	27	25	24	20	21	21	19	12	12	10	12	15	14
Rozhodně ne	13	9	6	5	7	5	5	6	3	2	2	2	2	4	4
Neví	7	2	2	2	1	1	1	2	1	0	1	1	1	1	0

Tab. 3: Pocit bezpečí v místě bydliště (v %)¹

	6/02	10/04	12/06	12/08	12/10	2/12	11/13	11/14	12/15	12/17	11/18	11/19	6/21	11/22	11/23
Rozhodně ano	14	16	17	19	21	24	22	24	27	39	34	40	37	40	43
Spíše ano	60	54	60	57	56	56	57	55	58	49	52	50	52	51	48
Spíše ne	20	23	17	17	16	13	16	15	11	10	10	8	9	7	7
Rozhodně ne	5	7	5	6	6	6	5	4	3	2	3	2	1	2	2
Neví	1	0	1	1	1	1	1	1	0	0	0	0	1	0	0

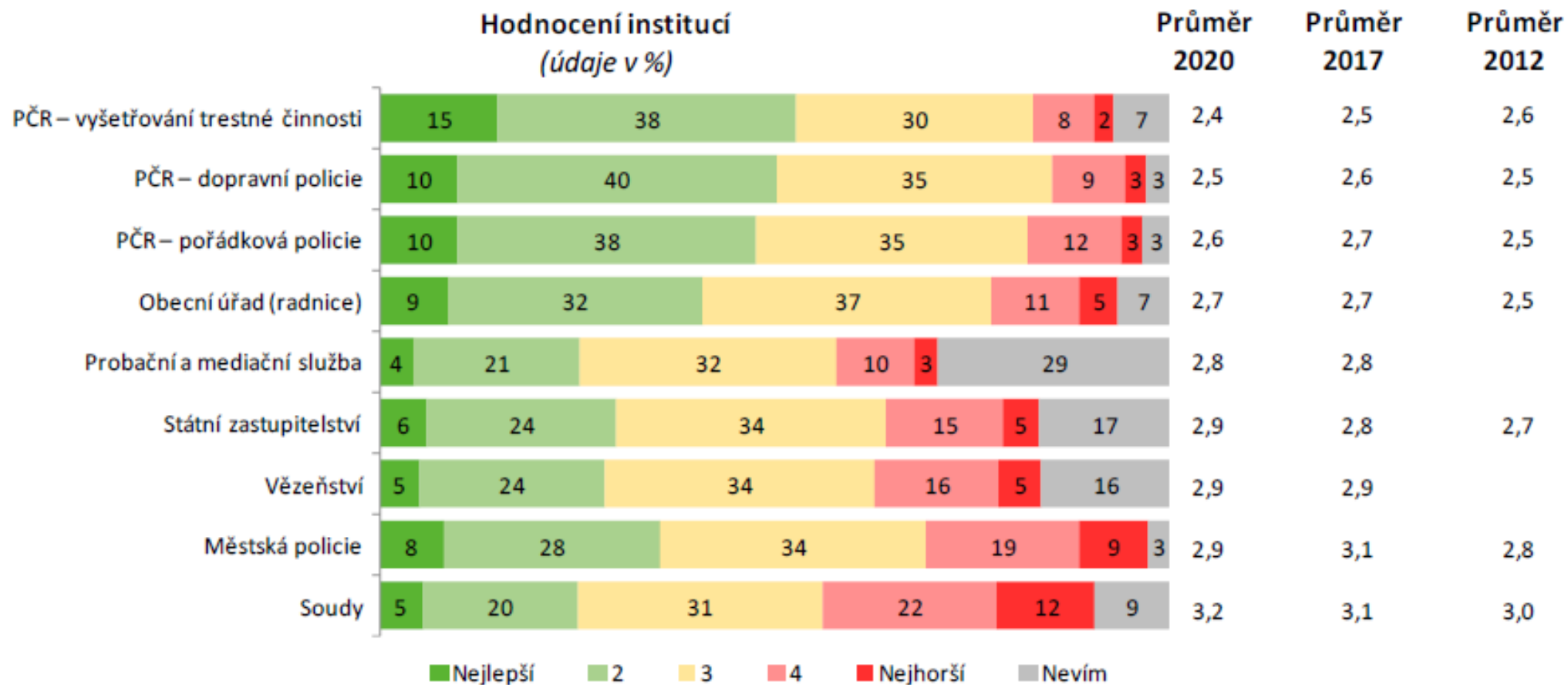
Vnímání kriminality (aktuální výzkumy)

– Ohrožení kriminálními činy (MVČR, 2020. Kriminalita a její prevence)

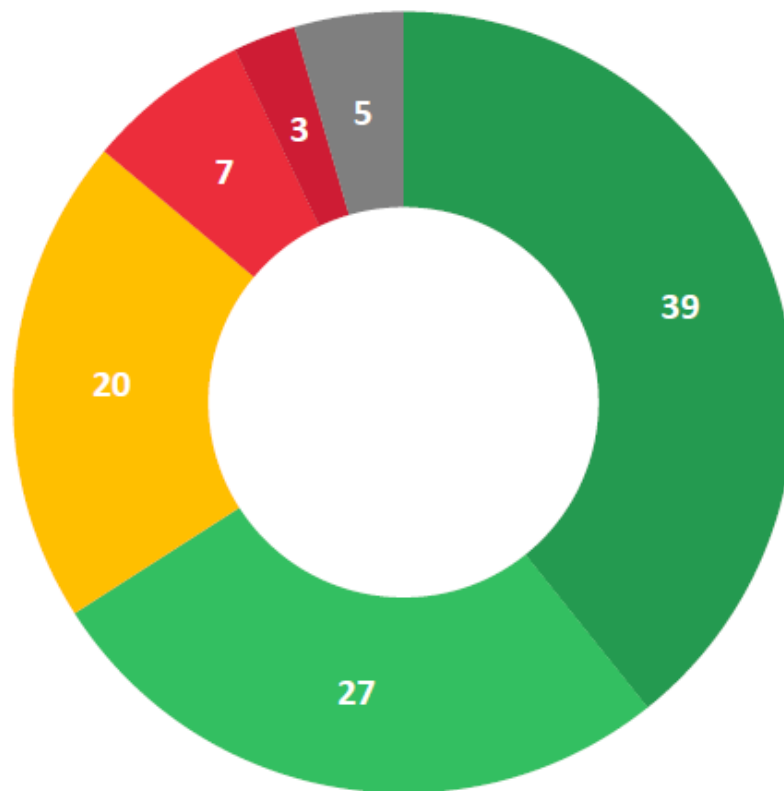
Postoje v oblasti kontroly kriminality (aktuální výzkumy)

– Hodnocení institucí (MVČR. 2020. Kriminalita a její prevence)

Postoje v oblasti kontroly kriminality (aktuální výzkumy)

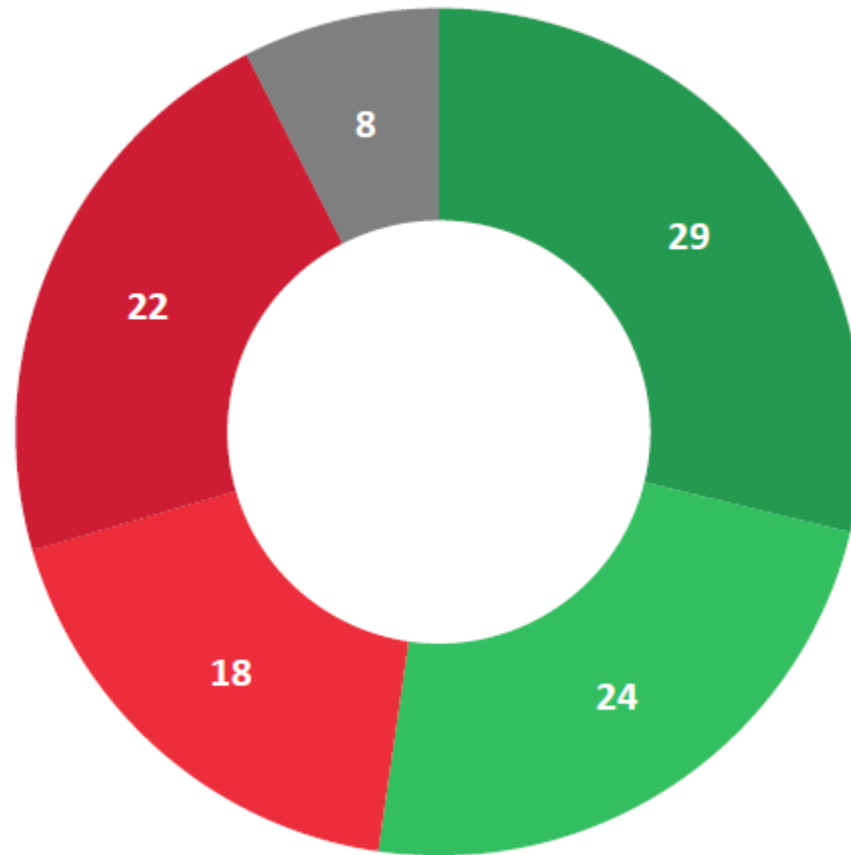
– Měly by být ukládány mnohem tvrdší tresty, než dnes (MEDIAN 2017)

■ Rozhodně souhlasím ■ Spíše souhlasím ■ Ani nesouhlasím, ani souhlasím ■ Spíše nesouhlasím ■ Rozhodně nesouhlasím ■ Nevím

Postoje v oblasti kontroly kriminality (aktuální výzkumy)

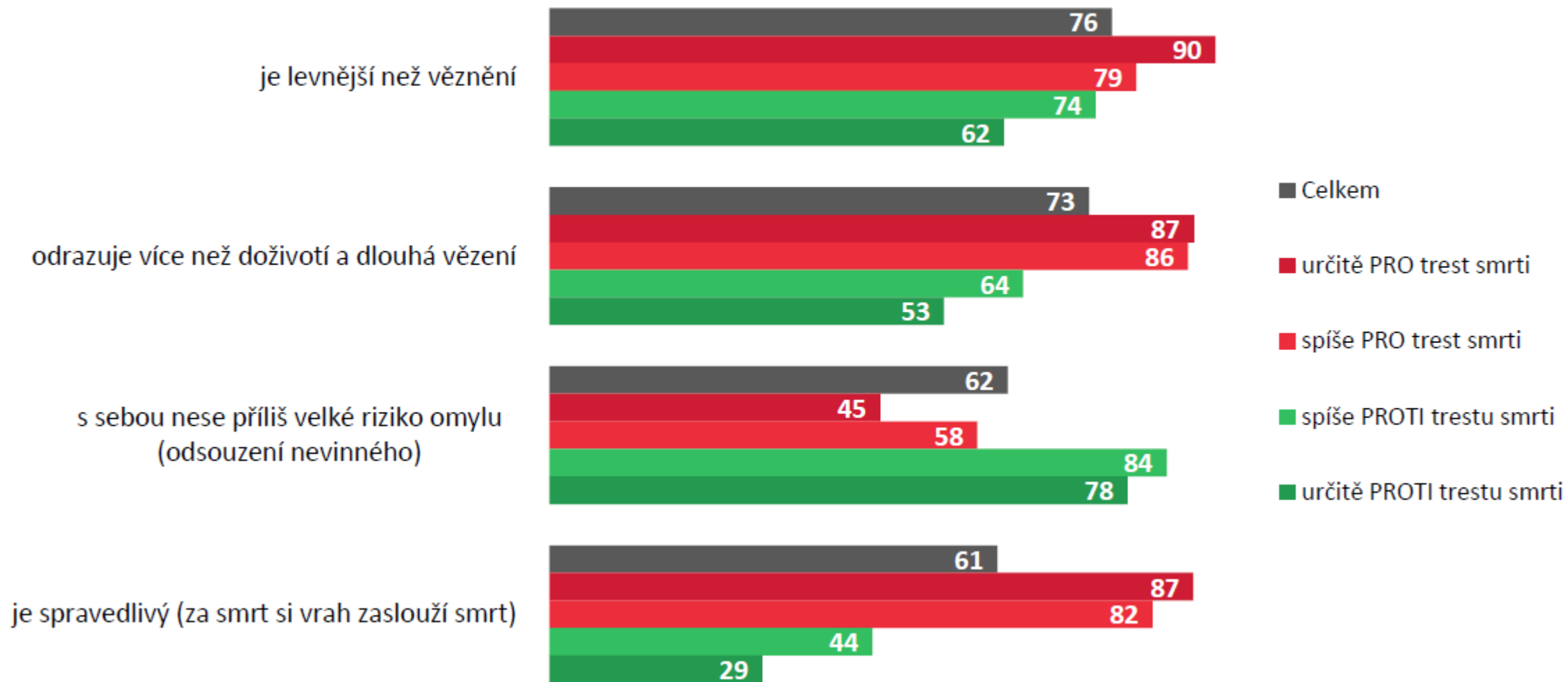
– Souhlas se znovuzavedením trestu smrti (MEDIAN 2017)

■ Určitě ano ■ Spíše ano ■ Spíše ne ■ Určitě ne ■ Nevím

Postoje v oblasti kontroly kriminality (aktuální výzkumy)

– Souhlas s výroky o trestu smrti – podle toho, zda jej respondent podporuje (MEDIAN 2017)

Postoje v oblasti kontroly kriminality (aktuální výzkumy)

– Je lepší odsoudit s 4 vrahy nevinného, nebo neodsoudit vrahy ani nevinného?

■ Odsoudit K SMRTI čtyři vrahy a s nimi jednoho nevinného člověka

■ Neodsoudit čtyři vrahy vůbec, ale neodsoudit ani nevinného člověka

■ Nevím

■ Odsoudit NA DOŽIVOTÍ čtyři vrahy a s nimi jednoho nevinného člověka

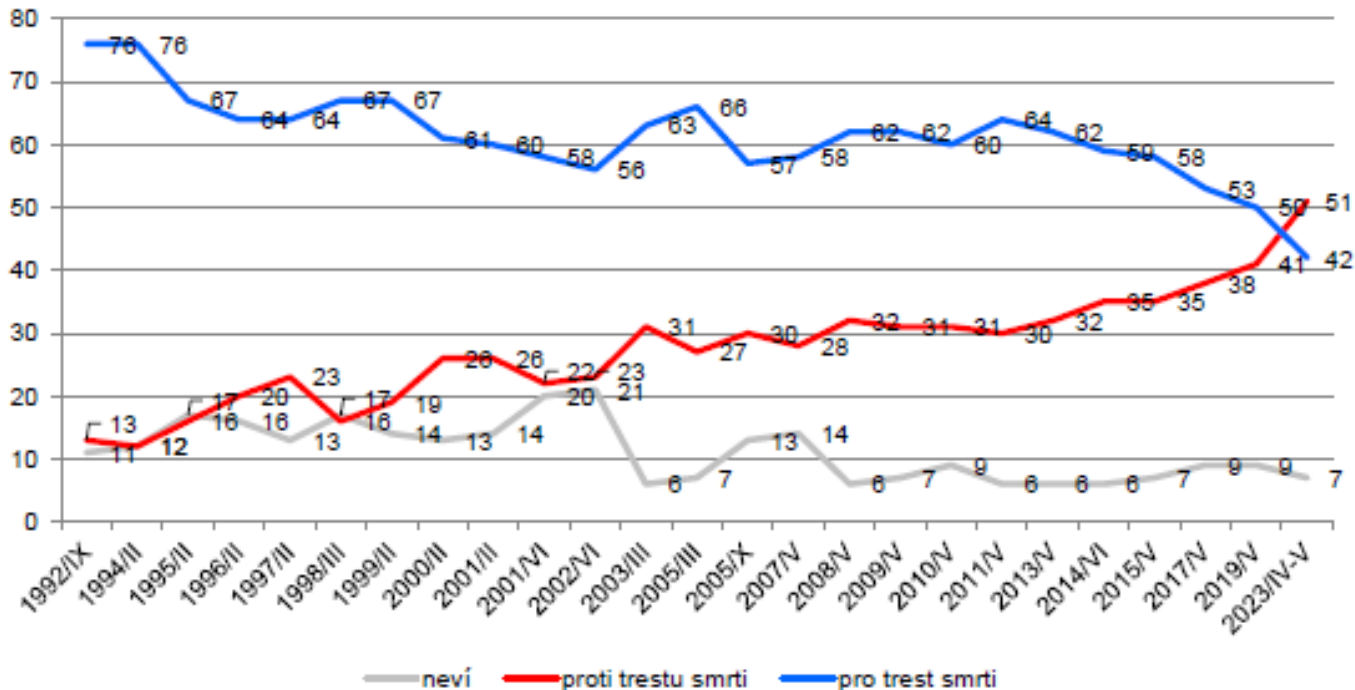
■ Neodsoudit na doživotí čtyři vrahy, ale neodsoudit ani nevinného člověka

■ Nevím

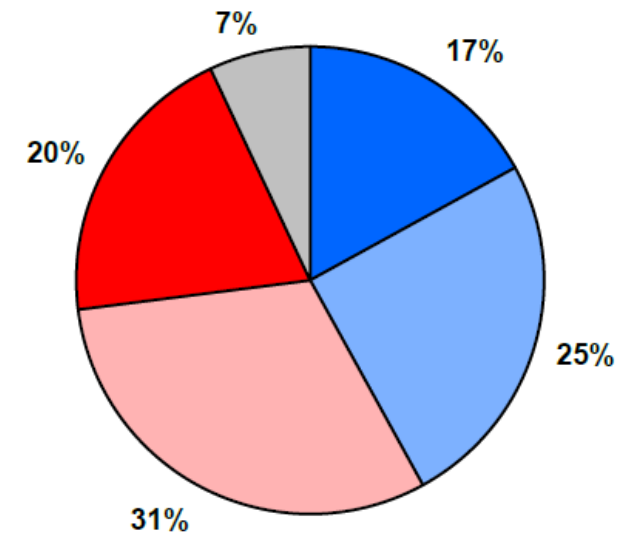
Postoje v oblasti kontroly kriminality (aktuální výzkumy)

– Trest smrti v ČR (CVVM 2023)

Graf 2: Stoupenci versus odpůrci trestu smrti v časovém srovnání od roku 1992 (%)

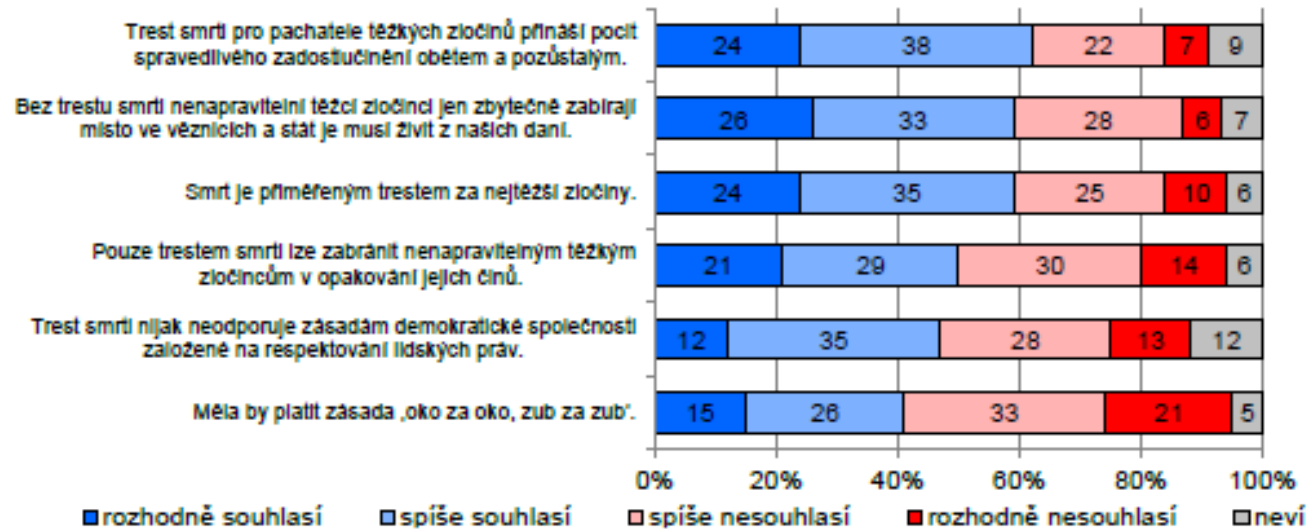
Graf 1: Trest smrti v ČR¹

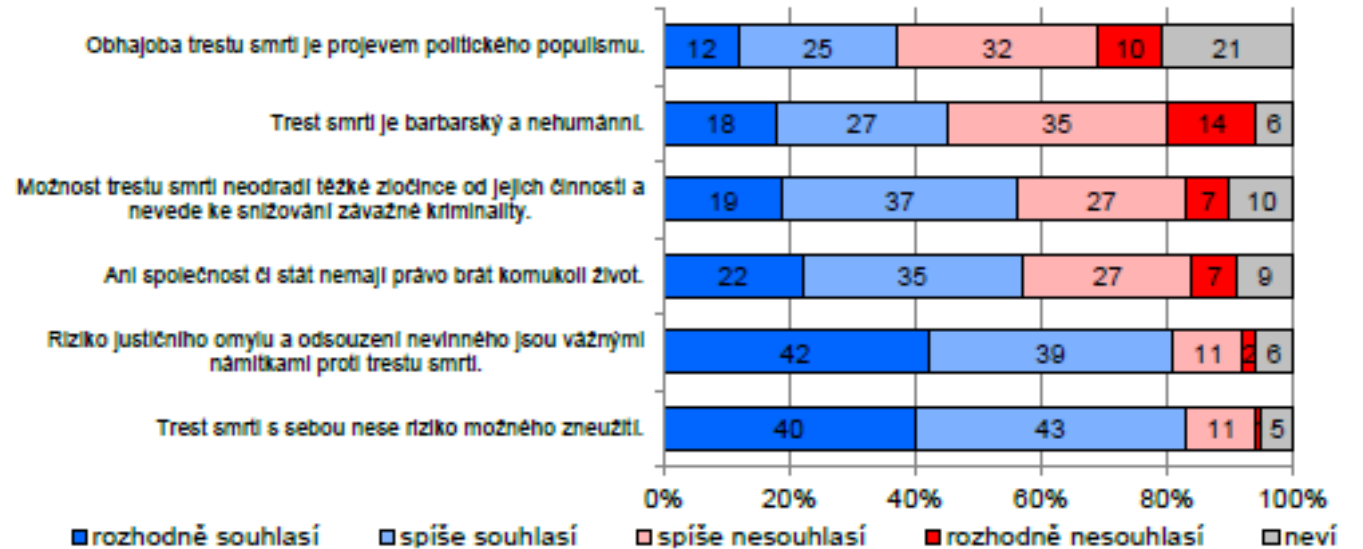
- rozhodně má existovat
- spíše má existovat
- spíše nemá existovat
- rozhodně nemá existovat
- neví

– Trest smrti v ČR (CVVM 2023)

Graf 3a: Souhlas s výroky pro existenci trestu smrti (%)

Graf 3b: Souhlas s výroky proti existenci trestu smrti (%)

Kde hledat informace o stavu kriminality v ČR?

Kriminální statistiky - základní zdroje:

1. MV ČR, PPČR - [policejní statistika](#) - údaje o zjištěné kriminalitě (skutky + osoby), tzv. takticko-statistická kvalifikace
 - [Mapy kriminality I](#) + [verze II](#) + [seznam TČ](#)
 2. MS ČR - statistika [soudů](#) a [státních zastupitelství](#)
 3. Generální ředitelství VS ČR - [vězeňská statistika](#)
- další instituce - [PMS](#), MPSV, MZ, MŠMT, [ČSÚ](#)
- Institut pro kriminologii a sociální prevenci: http://www.ok.cz/iksp/v_prehled.html
- aplikace jaktrestame.cz